

УДК 325.2:34

В. У. Коваль

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт

**УМОВЫ ЛЕГАЛІЗАЦЫІ І НАТУРАЛІЗАЦЫІ БЕЛАРУСКІХ
ЭКАНАМІЧНЫХ ЭМІГРАНТАЎ У 1920-Я ГГ.**

У артыкуле прааналізаваны адметнасці прававой адаптацыі беларускіх эканамічных эмігрантаў. Мэта дадзенага артыкула – раскрыць механізмы прававога рэгулявання эканамічнай эміграцыйнай хвалі ў 1920-я гг. Даследаванне абапіраецца на заканадаўчыя акты Францыі, Аргенціны і Канады як асноўных дзяржаў-рэцыпіентаў у 1920-я гг. Уніфікацыя эміграцыйнага заканадаўства Польшчы пачалася з 1927 г., калі ўступіла ў законную сілу распараджэнне па арганізацыі эміграцыі. Працэдура легалізацыі і натуралізацыі беларускіх эмігрантаў у Францыі была пазначана ў Польшка-французскай канвенцыі, падпісанай 3 верасня 1919 г. Для працаўладкавання ў Францыі эмігранты павінны былі аформіць пасведчанне аб рэгістрацыі і ідэнтыфікацыйную карту на аснове падпісанага кантракта. Пры афармленні дакументаў у Канаду эмігранты павінны былі мець пэўную суму грошай для ўладкавання свайго побыту ў дамініёне. Распаўсюджанай юрыдычнай практыкай стала афармленне дакументаў для эміграцыі праз буйныя чыгуначныя кампаніі «Canadian National Railways» і «Canadian Pacific Railways». Працэс легалізацыі і натуралізацыі беларускіх эмігрантаў у Аргенціне быў больш простым ў параўнанні з іншымі дзяржавамі-рэцыпіентамі, аднак розніца ў нарматыўных прававых актах прыводзіла да юрыдычных калізій. Аўтар прыходзіць да высноў, што эміграцыйнае заканадаўства прымаючых краін было накіравана на абарону нацыянальных інтарэсаў дзяржаў. Працэс арганізацыі эміграцыі садзейнічаў развіццю прававога рэгулявання ў Польшчы, фарміраванню эміграцыйнага дзяржаўнага апарату.

Ключавыя словы: беларуская дыяспара, натуралізацыя, прававая адаптацыя, легалізацыя, эканамічная эміграцыя.

Для цытавання: Коваль В. У. Умовы легалізацыі і натуралізацыі беларускіх эканамічных эмігрантаў у 1920-я гг. // Труды БГТУ. Сер. 6, История, философия. 2025. № 2 (299). С. 27–32.
DOI: 10.52065/2520-6885-2025-299-5.

V. U. Koval

Belarusian State Technological University

**PROVISIONS OF LEGALIZATION AND NATURALIZATION
OF BELARUSIAN ECONOMIC EMIGRANTS IN THE 1920S**

The article studies the features of the legal adaptation of Belarusian economic emigrants. The aim of the article is to review the mechanisms of legal regulation of economic emigration wave in the 1920s. The research is based on legislation in France, Argentina and Canada as the main recipient counties in the 1920s. The unification of Polish emigration legislation began in 1927, when the decree on the organization of emigration was signed. The procedure for the legalization and naturalization of Belarusian emigrants in France was described in the Polish-French convention signed on September 3, 1919. Emigrants had to obtain a registration certificate and an identification card based on a signed contract for employment in France. Emigrants had to have lending money to organize their life in the dominion when legalizing in Canada. A common legal practice has become legalization through the main railway companies «Canadian National Railways» and «Canadian Pacific Railways». The process of legalization and naturalization of Belarusian emigrants in Argentina was simpler in comparison with other recipient states. However, the difference in regulatory legal acts led to legal contradictions. The author concludes that the emigration legislation of the host countries was aimed at protecting the national interests of the states. The process of organizing emigration helped improve the legal regulation, the formation of emigration state bodies.

Keywords: Belarusian diaspora, naturalization, legal adaptation, legalization, economic emigration.

For citation: Koval V. U. Provisions of legalization and naturalization of Belarusian economic emigrants in the 1920s. *Proceedings of BSTU, issue 6, History, Philosophy*, 2025, no. 2 (299), pp. 27–32 (In Belarusian).
DOI: 10.52065/2520-6885-2025-299-5.

Уводзіны. Працэс фарміравання беларускай дыяспары ў розных краінах свету пачаўся ў міжваенны перыяд. Заканадаўчыя акты прымаючых

дзяржаў аказвалі непасрэдны ўплыў на эміграцыйныя плыні, а таксама на сацыяльна-псіхалагічную і эканамічную адаптацыю беларусаў

за межжа. Адметнасцю большасці беларускіх эканамічных эмігрантаў у 1920-я гг. стала іх польскае грамадзянства, бо насельніцтва Заходняй Беларусі мела польскія дакументы і замежныя пашпарты. Другая Рэч Паспалітая вылучалася значным эміграцыйным патэнцыялам, пра што рэгулярна пісалі польскія дыпламаты і чыноўнікі. Асновай эканомікі дзяржавы была сельская гаспадарка, аднак перанаселенныя вёскі прыводзілі да стану высокага беспрацоўя. У 1920-я гг. большасць беларускіх эмігрантаў накіроўвалася ў пошуках заробкаў у Францыю, Аргенціну і Канаду. Кожная прымаючая дзяржава распрацавала ўласную эміграцыйную палітыку на аснове аптымальных механізмаў прававога рэгулявання.

Асноўная частка. Тэма прававой адаптацыі беларускіх эмігрантаў стала вузкапрафесійнай. Пры даследаванні працэсаў інтэграцыі беларусаў замежжа неабходна асобна разглядаць іх легалізацыю пры ўладкаванні на працу і атрыманне новага грамадзянства праз натуралізацыю. Працэс легалізацыі эмігрантаў звязаны з паняццем «прававая адаптацыя». Нормы паводзін асоб мяняліся пры засваенні заканадаўства прымаючага грамадства, а таксама ў выпадку прыстасавання да сацыяльных, культурных і рэлігійных асаблівасцей новага асяроддзя.

Легалізацыя эмігрантаў была накіравана на афармленне прававога статусу замежнікаў у адпаведнасці з заканадаўствам прымаючай дзяржавы, а таксама афармленне дазволу на працу ў выпадку эканамічнай эміграцыі. Натуралізацыя эмігрантаў – гэта юрыдычны працэс афармлення новага грамадзянства дзяржавы-рэцыпіента. Памкненне да натуралізацыі ў беларускіх эмігрантаў пачало з’яўляцца ў канцы 1920-х гг., калі паслявая інтэграцыя ў прымаючае грамадства была магчыма толькі пры роўных правах з прадстаўнікамі тытульнай нацыі. Прававое рэгуляванне эміграцыйнай плыні ў значнай ступені залежала ад рэальнай патрэбы прымаючага грамадства ў працоўнай сіле. У выпадку крызісных з’яў дзяржава-рэцыпіент пачынала ўводзіць дадатковыя абмежаванні для эканамічных эмігрантаў.

Польская эміграцыйная палітыка ў міжваенны перыяд вызначалася сваімі двайнымі стандартамі для нацыянальных меншасцей, бо дзяржава пакідала за сабой права кантролю за арганізацыяй руху перасялення. Чыноўнік эміграцыйных польскіх структур А. Зарыхта падкрэсліваў, што рэкрутацыя ў 1920-я гг. праводзілася ў першую чаргу сярод беспрацоўных і тых асоб, якія сталі «непрадукцыйнай масай, цяжкім баластам з аб’якавасцю і слабой нацыянальнай свядомасцю, без амбіцый, таму паддаваліся ўплыву разнастайных палітычных міражоў» [1, с. 96]. Жыхароў Заходняй Беларусі польскія чыноўнікі таксама лічылі несвядомымі, таму для вырашэння

нацыянальнага пытання беларускіх сялян мэтанакіравана агітавалі да эміграцыі ў эканамічна неспрыяльныя рэгіёны.

Пры аналізе інтэнсіўнасці эміграцыйных плыней другое дзесяцігоддзе ўмоўна падзялялася на два перыяды: 1) 1920–1925 гг. – час слабаарганізаванага эміграцыйнага руху з рэзкім спадам і ростам колькасці эмігрантаў; 2) 1926–1929 гг. – перыяд стабільнага пашырэння руху [1, с. 11]. Другая палова дзесяцігоддзя вызначалася фінансавай стабільнасцю і прадказальнасцю на рынках працы, аднак сітуацыю рэзка пагоршыў сусветны эканамічны крызіс.

Польскі ўрад разглядаў дзяржаўную эміграцыйную палітыку як механізм вырашэння вострых сацыяльных праблем у грамадстве. Улады Другой Рэчы Паспалітай максімальна спрасцілі патрабаванні да афармлення віз і выдачы замежных пашпартаў. Для пашырэння эміграцыйнага руху замежныя пашпарты пачалі афармляць па заніжаных коштах, а з 1925 г. на аснове распараджэння міністра фінансаў сталі выдавацца бясплатна [2, с. 110]. Для атрымання пашпарта і візы грамадзяне павінны былі мець падпісаны кантракт, запрашэнне ад членаў сям’і ці іншыя дакументы, якія пацвярджалі крыніцы фінансавання ў прымаючым грамадстве.

Уніфікацыя эміграцыйнага заканадаўства Другой Рэчы Паспалітай пачалася толькі ў другой палове 1920-х гг. Пытанні эміграцыі першапачаткова займаліся як Міністэрства замежных спраў, так і Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, аднак у канцы другога дзесяцігоддзя іх паўнамоцтвы разгалінавалі.

У сярэдзіне 1920-х гг. пачалася праца па стварэнні заканадаўчай базы па рэгламентацыі працэсаў перасялення, пры гэтым юрыдычныя дыскусіі ў Польшчы цягнуліся некалькі гадоў. Як вынік, 11 кастрычніка 1927 г. прэзідэнт Польшчы падпісаў распараджэнне па арганізацыі эміграцыі [2, с. 111]. У заканадаўчым акце давалася дакладнае тлумачэнне тэрміна «эмігрант», удакладняліся ўмовы выдачы бесплатных замежных пашпартаў, пазначаліся структура і кампетэнцыя эміграцыйнага апарату, механізмы крэдытнай падтрымкі для эмігрантаў. Распараджэнне забараняла замежным карабельным таварыствам і агентам праводзіць агітацыю, там пералічваліся ўмовы атрымання канцэсій для марскіх ліній.

Адной з асноўных еўрапейскіх краін, куды імкнуліся ехаць за заробкамі беларускія эмігранты, была Францыя. Грунтоўнай гістарычнай крыніцай па гісторыі міжваеннай эканамічнай эміграцыйнай хвалі стала манаграфія супрацоўніка Польскага працоўнага ўніверсітэта ў Францыі Я. Развадоўскага «Польская эміграцыя ў Францыі» [3], выдадзеная ў 1927 г. пры падтрымцы пасольства ў Парыжы.

Жыхары Другой Рэчы Паспалітай мелі магчымасць дабірацца да Францыі караблямі праз парты гарадоў Гдыня і Гаўр ці маглі ехаць сухпутна праз Берлін і Страсбург. У першы дзень прыбыцця ў рэспубліку замежнікі накіроўваліся ў спецыяльныя пункты, якія дзейнічалі ў гарадах Туль і Гаўр [3, с. 101]. Французскія ўлады арганізавалі лагеры для замежных работнікаў, дзе эмігрантаў паўторна накіроўвалі на медыцынскі агляд і санпрацоўку. Эміграцыйныя пункты былі бруднымі і няўтульнымі, што негатыўна ўплывала на першапачатковую псіхалагічную адаптацыю асоб у прымаючым грамадстве.

Працэдура легалізацыі эмігрантаў у Францыі была распрацавана ў міждзяржаўных прававых актах. Асновай супрацоўніцтва стала Польшка-французская канвенцыя, падпісаная 3 верасня 1919 г., якую ўдакладнялі Канвенцыя па забеспячэнні сацыяльнай дапамогі эмігрантам, падпісаная паміж Польшчай і Францыяй 14 кастрычніка 1920 г. [3, с. 103–112]. Пэралічаныя канвенцыі стваралі ільготныя ўмовы грамадзянам Польшчы для атрымання легальных дакументаў у Францыі, чым таксама карысталіся жыхары Заходняй Беларусі. У міждзяржаўных канвенцыях пазначалася абавязковае афармленне кантрактнай сістэмы, што стала прававой адметнасцю Францыі.

Заканадаўчыя акты Францыі абаранялі інтарэсы тытульнай нацыі, замежнікі не павінны былі ствараць рэальную канкурэнцыю ў найбольш перспектывных і прыбытковых галінах працы. Акрамя таго, французскія ўлады разглядалі эканамічных эмігрантаў як перспектывны сродак папаўнення дзяржаўнага бюджэту, таму вымушалі замежнікаў рэгулярна аплачваць юрыдычныя працэдуры. Напрыклад, жаданне атрымаць дадатковы прыбытак прымусіла французскія ўлады ўвесці спецыяльную візу для выезду, памер якой склаў 6 франкаў [3, с. 173]. Заканадаўчыя акты Францыі адрознівалі іх фіскальны характар і мэтанакіраваны кантроль за ўсімі магчымымі заробкамі эмігрантаў.

Для легалізацыі ў Францыі замежнікі павінны былі ў першыя 48 гадзін знаходжання ў рэспубліцы стаць на ўлік у камісарыяце паліцыі ці мэрыі, дзе іх запісвалі ў спецыяльную рэгістрацыйную кнігу і выдавалі пасведчанне аб рэгістрацыі [3, с. 171]. Падобная працэдура для эмігранта павінна была паўтарацца пры кожнай змене месца жыхарства. Акрамя пасведчання аб рэгістрацыі, беларусы ў Францыі павінны былі ў паліцэйскіх ўпраўленнях атрымаць яшчэ ідэнтыфікацыйную карту (ці пасведчанне асобы). Ідэнтыфікацыйную карту выдавалі асобам з 15-гадовага ўзросту [4, с. 165] на аснове падпісанага кантракта. Беларускія эмігранты з польскімі дакументамі мелі магчымасць аплачваць таксу за пасведчанне асобы ў ніжэйшых памерах, бо дзейнічалі ўмовы

міждзяржаўнай польска-французскай канвенцыі. Такса пасведчання асобы для польскіх грамадзян каштавала 40 франкаў [3, с. 172]. Дакумент дзейнічаў толькі два гады, пасля завяршэння тэрміну эмігранты павінны былі працягваць пасведчанне і паўторна аплачваць юрыдычную працэдуру. У выпадку пратэрмінавання ідэнтыфікацыйнай карты эмігрант павінен быў выплаціць штраф, аднак пры грубым парушэнні закона ён губляў права на працу і нават падлягаў дэпартацыі [5]. Працэдура афармлення ідэнтыфікацыйнай карты была механізмам адбору эмігрантаў, дазвол на працу выдаваўся ў выпадку падпісанага кантракта з дакладна вызначаным месцам працы. Французскія ўлады імкнуліся пільна адсочваць наяўнасць неабходных для легалізацыі дакументаў у замежных работнікаў. Працадаўцы неслі персанальную адказнасць за штат работнікаў, ім забаранялася прымаць на працу асоб без кантрактаў і пасведчання аб рэгістрацыі.

Неабходна падкрэсліць, што заканадаўства Францыі ў галіне найму замежнікаў рэгулярна аднаўлялася. Новы закон ад 11 жніўня 1926 г. забараняў афармляць на працу замежнікаў без пасведчання асобы з дакладным пазначэннем прафесіі і галіны занятасці [3, с. 173]. У выніку змены заканадаўства ў 1926 г. міністэрства ўнутраных спраў Францыі ўвогуле забараніла сельскагаспадарчым замежным работнікам працаваць на прамысловых аб'ектах, дзе заробкі былі значна вышэйшымі.

Складанасці прававой адаптацыі беларускіх эканамічных эмігрантаў у Францыі былі ў тым, што іх польскі замежны пашпарт губляў законную сілу пры афармленні французскага пасведчання асобы [3, с. 101]. Юрыдычна эмігрантам было забаронена мяняць месца працы, бо работнік меў права звольніцца толькі пасля заканчэння тэрміну падпісанага кантракта. Нягледзячы на французскую кантрактную сістэму, умовы працы замежнікаў былі дастаткова складанымі. Беларуская газета ў Берліне «Барацьба» наступным чынам апісала працягласць працоўнага дня для эмігрантаў у Францыі: «8-мі гадзіновыя рабочы дзень датрымліваецца хіба толькі ў шахтах і такіх вялікіх цэнтрах, як Парыж, Ліён і то не ва ўсіх прадпрыемствах. На правінцыях звычайна працуецца 10 гадзін. Дзякуючы нізкай аплаце працы і дарагавізне жыцця, многа работнікаў было змушана працаваць зверху нормы, даганяючы да 14–16 гадз» [6]. Значнай праблемай для замежнікаў было медыцынскае абслугоўванне, якое ў Францыі каштавала дорага. У 1920-я гг. пытанне аб абавязковым медыцынскім страхаванні ў рэспубліцы толькі абмяркоўвалася, а рэальная заканадаўчая база пачала стварацца ў 1930-я гг.

Працэс натуралізацыі паводле заканадаўства Францыі быў дастаткова складаным. У выпадку афіцыйнага звароту замежніка з просьбай аб

грамадзянстве яе маглі задаволіць пасля 5 гадоў сталага пражывання на тэрыторыі Францыі, пры ўмове 10-гадовага тэрміну пражывання на тэрыторыі рэспублікі працэдура натуралізацыі магла быць спрошчанай [3, с. 186]. Французскае грамадзянства можна было атрымаць у выпадку шлюбу. Паводле закону краіны-рэцэпіента, працэдура натуралізацыі пачыналася толькі пасля 1 года ад даты заключэння інтэрнацыянальнага шлюбу [3, с. 186], што павінна было абараняць дзяржаўную сістэму ад фіктыўных шлюбаў. Як было прынята ў законах большасці еўрапейскіх дзяржаў, дзеці замежнікаў, якія нарадзіліся на тэрыторыі Францыі, аўтаматычна атрымлівалі яе грамадзянства.

Беларускія эканамічныя эмігранты масава не імкнуліся да змены грамадзянства, бо іх сацыяльны статус ў прымаючым грамадстве заставаўся невысокім, а часам ім не хапала юрыдычнай адукацыі і валодання французскай мовай. Беларусы разглядалі Францыю як краіну з прыстойнымі заробкамі, дзе можна было стварыць свой першапачатковы капітал і вярнуцца на Бацькаўшчыну ў новым статусе. Памкненне да набывання грамадзянства праз натуралізацыю ўзнікала ў выпадку паспяховай інтэграцыі эмігрантаў у новае сацыякультурнае асяроддзе.

Афіцыйная французская статыстыка сведчыць, што колькасць натуралізаваных грамадзян з тэрыторыі Другой Рэчы Паспалітай у 1920-я гг. была невысокай. Прыкладам можа стаць 1926 г., калі ў Францыі і яе калоніях натуралізаваўся 45371 чалавек, з гэтай колькасці толькі 2486 замежнікаў мелі польскае грамадзянства [3, с. 187]. Як ужо адзначалася, зыхары Заходняй Беларусі таксама мелі польскія дакументы, аднак сярод натуралізаваных іх было мала (дакладнай статыстыкі не вялося, што ўскладняе сучасны аналіз).

У 1920-я гг. прыпыніўся масавы эміграцыйны рух з тэрыторыі Польшчы ў ЗША па прычыне ўвядзення квот на колькасць эмігрантаў па нацыянальнай прыкмеце. У выніку значных абмежаванняў для перасялення ў ЗША пашырыліся маштабы эміграцыйнай хвалі беларусаў у Канаду і Аргенціну. Канада, як брытанскі дамініён, імкнулася паўтараць заканадаўчыя ініцыятывы ЗША, таму ў 1920-я гг. канадскія ўлады таксама ўвялі дадатковыя патрабаванні для эмігрантаў. Абавязковай умовай для легалізацыі эмігрантаў у Канадзе была наяўнасць першапачатковага капіталу ў канадскіх доларах [7], памеры якога рэгулярна мяняліся. Сумы для атрымання візы былі вялікімі, таму сям'я эмігрантаў звычайна прадавала сваю гаспадарку на Бацькаўшчыне.

Канадская прававая сістэма адрознівалася тым, што дзяржаўныя органы пераклалі адказнасць за рэкрутацыю эмігрантаў на чыгуначныя канадскія кампаніі «Canadian National Railways» і «Canadian Pacific Railways», з якімі ўрад падпісаў асобныя

пагадненні. Чыгуначныя кампаніі валодалі значным зямельным фондам, што дазваляла ім прадаваць зямлю эмігрантам. Беларусы ў Канадзе звычайна працавалі на пабудове сеткі канадскай чыгункі ці ў сельскай гаспадарцы. У першыя гады сем'і эмігрантаў не мелі магчымасці поўнаасцю выкупіць свой зямельны надзел, таму чыгуначныя кампаніі рабілі спецыяльныя праграмы адтэрміноўкі выплат. Эмігранты мелі магчымасць на чацвёрты год працы на кампанію заплаціць толькі 7% ад агульнай сумы кошту, а поўнаасцю разлічыцца за зямлю можна было за 35 гадоў [8]. Праграма растэрміноўкі выплат за надзел давалася ў першую чаргу работнікам канадскіх чыгуначных кампаній.

Працэсамі перасялення ў Канадзе займалася спецыяльна створанае міністэрства эміграцыі і каланізацыі, якое ў 1920-я гг. ажыццяўляла рэкрутацыю эмігрантаў у еўрапейскіх партах пры дапамозе чыгуначных кампаній. Нягледзячы на абмеркаванне міждзяржаўнага дагавора паміж Канадай і Польшчай пра ўмовы эміграцыі, дакумент працяглы час не маглі скласці па прычыне канфліктаў інтарэсаў. Кожная дзяржава імкнулася пакінуць за сабой права рэкрутацыі эмігрантаў як легальны механізм уплыву на маштабы руху. У працэсе перамоў узніклі значныя юрыдычныя спрэчкі, бо ў 55-м артыкуле эміграцыйнага закона Польшчы забаранялася рэкрутацыя яе грамадзян замежнымі дзяржаўнымі прадстаўнікамі [2, с. 112]. Польскія эміграцыйныя чыноўнікі баяліся згубіць сваю заканадаўчую ініцыятыву, таму пакінулі сабе магчымасць кантраляваць колькасць эмігрантаў у дамініён праз выдачу замежных пашпартаў.

Беларускія эмігранты накіроўваліся ў Аргенціну з марай аб уласным надзеле зямлі і арганізацыі сваёй гаспадаркі. Пытаннямі перасялення ў Аргенціну займалася Ліга Нацый і Міжнароднае бюро працы, таму ў Буэнас-Айрэсе было створана эмігранцкае Бюро Лігі Нацый для каардынацыі працэсаў рассялення замежнікаў [9]. Структуры Лігі Нацый імкнуліся ўніфікаваць прававыя акты Аргенціны, каб працаўладкаванне эмігрантаў адбывалася хутчэй.

Адной з асноўных гістарычных крыніц аб працэсе легалізацыі эмігрантаў стала манаграфія консула Другой Рэчы Паспалітай ў Аргенціне Ю. Влодэка «Аргенціна і эміграцыя», апублікаваная ў 1923 г. у Варшаве [10]. Польскі дыпламат зрабіў грунтоўнае даследаванне Аргенціны, яе сельскагаспадарчых умоў, дэмаграфічнага патэнцыялу, заканадаўчых актаў з мэтай аналізу рэгіёна для перспектывы эканамічнай эміграцыі з Польшчы. Прадмову да кнігі напісаў сенатар Кангрэса Аргенціны В. Гала, падкрэсліваючы аб'ектыўнасць ацэнак аўтара. Асобны раздзел у манаграфіі Ю. Влодэка прысвечаны апісанню аргенцінскага грамадзянскага права і ўмоў натуралізацыі.

Аргенцінскае заканадаўства прывязвала факт грамадзянства да тэрыторыі дзяржавы. Дзеці замежных грамадзян, якія нараджаліся на тэрыторыі Аргенціны, аўтаматычна атрымлівалі яе грамадзянства (за выключэннем дзяцей дыпламатаў). Яны мелі ўсе правы і абавязкі грамадзян краіны нават у выпадках, калі іх бацькі заставаліся ў Аргенціне замежнікамі. Другое пакаленне беларускіх эмігрантаў мела права дваінога грамадзянства. Розніца ў заканадаўстве прыводзіла да сітуацыі, калі дзеці эмігрантаў з беларускай нацыянальнай ідэнтычнасцю карысталіся сваімі правамі грамадзян як у Аргенціне, так і ў Другой Рэчы Паспалітай.

Па-іншаму выглядала сітуацыя афармлення грамадзянства для першага пакалення эмігрантаў. Пры натуралізацыі ў Аргенціне эмігранты аўтаматычна гублялі польскае грамадзянства [10, с. 302]. Рашэнне пра змену грамадзянства асоба павінна была прыняць добраахвотна. Тыповымі прычынамі такога выбару былі шлюб, афармленне ўласнага прадпрыемства ці сельскагаспадарчай фермы. Адною з асноўных умоў для натуралізацыі было сталае пражыванне на тэрыторыі Аргенціны болей за 2 гады [10, с. 297]. У заканадаўстве дзяржавы-рэцыпіента былі прапісаныя выпадкі прыняцця грамадзянства без тэрміну сталага пражывання, аднак падобныя сітуацыі здараліся рэдка. Ю. Влодек у сваім даследаванні прыводзіць выпадак адмовы ў грамадзянстве італьянцу ў 1921 г., які стала пражываў у Аргенціне 30 гадоў [10, с. 298]. Прычынай адмоўнага

рашэння ўлад было слабое валоданне іспанскай мовай, што выклікала шырокую дыскусію ў прэсе.

Розніца ў заканадаўстве Польшчы і Аргенціны прыводзіла да асаблівай сітуацыі ў праве атрымання аргенцінскага грамадзянства жанчынамі. Жанчыны з тэрыторыі Заходняй Беларусі з польскімі дакументамі ў выпадку шлюбу з аргенцінцамі гублялі польскае грамадзянства, але не атрымлівалі аргенцінскае. Пэўны час беларусы заставаліся «heimatlos» – асобамі без грамадзянства [10, с. 303], пакуль не набывалі яго праз акт натуралізацыі. Беларускія эмігранты ў 1920-я гг. не імкнуліся да поўнай юрыдычнай інтэграцыі ў аргенцінскае грамадства, таму агульная колькасць натуралізаваных беларусаў была невысокай.

Заклучэнне. Такім чынам, у 1920-я гг. адбываецца працэс уніфікацыі польскага эміграцыйнага заканадаўства. У Францыі рэгламентацыя прававых і працоўных адносін ажыццяўлялася на аснове кантрактнай сістэмы. Працэдура легалізацыі беларусаў у Канадзе адбывалася пры ўдзеле найбуйнейшых чыгуначных кампаній. Канадскія чыноўнікі міністэрства эміграцыі і каланізацыі імкнуліся пакінуць за сваімі структурамі права рэкрутацыі працоўнай сілы. Прававая адаптацыя беларускіх эмігрантаў у Аргенціне была больш прастай, аднак узніклі сітуацыі супярэчнасцей дзяржаўных заканадаўчых сістэм. У 1920-я гг. беларусы не імкнуліся масава мяняць сваё грамадзянства праз натуралізацыю ў Францыі, Канадзе і Аргенціне. Законы прымаючых краін былі накіраваны на абарону нацыянальных інтарэсаў.

Спіс літаратуры

1. Zarychta A. *Emigracja Polska 1918–1931 i jej znaczenie dla państwa*. Warszawa: Liga Morska i Kolonialna, 1933. 119 s.
2. Reczyńska A. *Emigracja z Polski do Kanady w okresie międzywojennym*. Wrocław [etc.]: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1986. 223 s.
3. Rozwadowski J. *Emigracja Polska we Francji*. Lille: Wydawnictwo Polskiego Uniwersytetu Robotniczego we Francji, 1927. 304 s.
4. Бочарова З. С. Правовое положение русских беженцев во Франции в 1920–1930-е годы // Россия и современный мир. 2017. № 2. С. 161–176.
5. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь. Ф. 458. Воп. 1. Спр. 182. Арк. 2 зв.
6. Зах.-бел. эміграцыя ў Францыі // Барацьба. 1932. № 1. С. 3.
7. Emihrasyja ŭ Kanadu // Bielaruskaja Krynica. 1934. № 18. С. 3.
8. Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў Украіны ў Львове. Ф. 422. Воп. 1. Спр. 2683. Арк. 2 зв.
9. Бочарова З. С., Мосейкина М. Н. Организация переселения русской эмиграции в страны Латинской Америки в 1920-е гг.: правовой и социальный аспекты // Исторические записки. 2020. № 19. С. 297–309.
10. Włodek J. *Argentyna i emigracja*. Warszawa: Wydawnictwo M.: Arcta, 1923. 513 s.

References

1. Zarychta A. *Emigracja Polska 1918–1931 i jej znaczenie dla państwa* [Polish emigration 1918–1931 and its importance for the state]. Warsaw, Maritime and Colonial League Publ., 1933. 119 p. (In Polish).
2. Rechynska A. *Emigracja z Polski do Kanady w okresie międzywojennym* [The emigration from Poland to Canada during the interwar period]. Wrocław [etc.], Polish Academy of Science Publ., 1986. 223 p. (In Polish).
3. Rozvadovsky J. *Emigracja Polska we Francji* [Polish emigration in France]. Lille, Polish workers' university in France Publ., 1927. 304 p. (In Polish).

4. Bocharova Z. S. The legal status of Russian refugees in France in the 1920s and 1930 s. *Rossiya i sovremennyy mir* [Russia and the Modern World], 2017, no. 2, pp. 161–176.
5. National Archives of the Republic of Belarus. Fund 458. I. 1. F. 182. L. 2 b.
6. West Belarusian emigration in France. *Barats'ba* [The Struggle], 1932, no. 1, p. 3 (In Belarusian).
7. Emigration to Canada. *Belaruskaya Krynitsa* [The Belarusian Source], 1934, no. 18, p. 3 (In Belarusian).
8. Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv. F. 422. I. 1. L. 2 b.
9. Bocharova Z. S., Moseikina M. N. Organization of the resettlement of Russian emigration to Latin American countries in the 1920s: legal and social aspects. *Istoricheskiye zapiski* [Historical Notes], 2020, no. 19, pp. 297–309 (In Russian).
10. Wlodek J. *Argentyna i emigracja* [Argentina and emigration]. Warsaw, M., Arcta Publ., 1923. 513 p. (In Polish).

Інфармацыя пра аўтара

Коваль Вольга Уладзіміраўна – кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі. Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт (вул. Святлова, 13а, 220006, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь). E-mail: koval@belstu.by

Information about the author

Koval Volha Uladzimirauna – PhD (History), Associate Professor, the Department of History of Belarus and Political Science. Belarusian State Technological University (13a Sverdlova str., 220006, Minsk, Republic of Belarus). E-mail: koval@belstu.by

Пасмуніў 05.09.2025